

Avdelningen för utvärdering och analys
Maja Österlund
maja.osterlund@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
Ku.remissvar@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92)

Kulturdepartementets dnr: Ku2017/02516/DISK

Socialstyrelsens synpunkter på betänkandet som helhet

Socialstyrelsen lämnar yttrande främst i de delar av betänkandet som rör myndighetens verksamhetsområden. Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak betänkandets förslag i dessa delar men lämnar ett antal kommentarer nedan.

Socialstyrelsen anser att betänkandet ger en heltäckande bild av transpersoners och personer med intersexvariationers levnadsvillkor i Sverige och över den könsbekräftande vården. Myndigheten delar till stora delar den bilden av läget idag och de förslag på insatser som kan göras för att stärka ställningen och levnadsvillkoren för berörda personer.

Socialstyrelsen saknar dock förslag på insatser inom en del områden, t.ex. i frågan om brottsutsatthet, såsom hedersrelaterat våld och förtryck och våld i nära relationer. Myndigheten anser också att det är angeläget att framtida uppdrag inom området har ett funktionshindersperspektiv. En viktig insats blir därför att intersektionell kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor ingår i utbildningar som rör vård och omsorg.

Socialstyrelsen ser positivt på förslagen om utvecklingen av det nationella hbtq-strategiska arbetet. Dessa insatser blir viktiga för att stärka arbetet och nå ut bredare med insatser för att främja rättigheter och möjligheter. Socialstyrelsen menar att det är eftersträvansvärt med ett tydligare krav på integrering av hbtq-perspektivet i offentliga verksamheter, i likhet med jämställdhetsintegrering som används som en strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska delmålen.

Utredningens bedömningar och förslag

Del I: Transpersoners levnadsvillkor

14.1.1 Samordning av arbetet för hbtqi-personers rättigheter

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om utveckling av samordningen av hbtqi-strategiskt arbete. Socialstyrelsen delar utredarens bedömning kring det strategiska arbetet och menar att en bredare samordning också skulle gynna de verksamheter som Socialstyrelsen ansvarar för. Förutsättningarna för att påverka levnadsförhållanden hos hbtqi-personer förbättras med fler strategiska aktörer än vad som är fallet idag. Om Jämställdhetsmyndigheten får ett samordnande uppdrag ges bättre förutsättningar att samordna arbetet för hbtqi-personers rättigheter och möjligheter med jämställdhetsarbetet.

14.2.2 Äldre transpersoners levnadsvillkor

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att hbtq-perspektiv ska införas i de planer och styrdokument som rör äldreomsorgen, men vill framhålla att det finns andra former av stöd för kommunerna än rekommendationer och att det bör ligga i uppdraget att avgöra vilken typ av produkt som är lämplig utifrån underlaget. I uppdraget bör ingå att utreda möjligheten att även omfatta andra relevanta perspektiv eller att integrera hbtq-perspektivet i andra stöd för äldreomsorgen.

Socialstyrelsen anser att ett uppdrag om en eventuell handbok för verksamheter inom äldreården bör tas först efter att det föreslagna uppdraget om att ta fram ny kunskap om äldre personers levnadsvillkor och särskilda behov samt vilka insatser som behövs för att öka äldre transpersoners psykiska välbefinnande har genomförts. Det är viktigt att en handbok bygger på ny och relevant kunskap.

14.2.3 Föräldraskap och familjebildning

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om att ett stödmaterial till familjer där någon familjemedlem är transperson tas fram men menar att det inom den fortsatta beredningen kan behöva övervägas ytterligare vilken/vilka myndigheter som är bäst lämpade för det aktuella uppdraget.

14.3.1 Kunskapshöjande insatser och ett mer riktat arbete

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om en uppdaterad ANDT-strategi. Socialstyrelsen instämmer i att strategins generella skrivningar och övergripande insatser kan leda till att vissa utsatta grupper kan falla utanför och glömmas bort.

14.4.1 Ökad kunskap om en tryggare vård

Socialstyrelsen avstyrker förslaget om att kartlägga de journalsystem som används i Sverige för graviditetsrelaterad vård, förlösningsvård och fosterövervakning är anpassade för individer med manligt personnummer. Socialstyrelsen delar utredningens ståndpunkt att nya journalsystem som tas fram redan från början ska vara möjliga att använda för alla personnummer. Socialstyrelsen instämmer också i utredningens uppmaning till landsting och regioner om att beakta denna aspekt i framtida upphandlingar av journalsystem. Syftet med en

kartläggning av befintliga system är dock oklar. Det är redan känt att vårdgivare idag använder många olika system för journalföring, ibland även inom ett och samma landsting. Många av dessa system är äldre, svåra att anpassa och kan vara mycket kostsamma att fasa ut i framtid.

Socialstyrelsen vill påpeka att en uppdatering av vägledning för elevhälsan bör göras i samband med nästa revidering/uppdatering av vägledningen. Socialstyrelsen och Skolverket har en myndighetsgemensam förvaltningsplan där utgångspunkten är att vart tredje år avgöra behov av revidering/uppdatering. Senaste uppdateringen av vägledningen publicerades i december 2016. Socialstyrelsen vill även uppmärksamma att vägledningen redan idag lyfter genus- och normkritiskt perspektiv som viktiga utgångspunkter för elevhälsans arbete.

14.7.1 Tillgänglig information

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om ett uppdrag om att ta fram lättillgänglig information om de administrativa konsekvenserna av ändrad juridisk könstillhörighet. Många av de administrativa konsekvenserna berör andra myndigheter varför det inom den fortsatta beredningen kan behöva övervägas ytterligare vilken/vilka myndigheter som är bäst lämpade för det aktuella uppdraget.

14.7.3 Uppföljning av kartläggning

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om uppföljning av tidigare kartläggning. En sådan kartläggning kräver ett samordningsarbete och det bör inom den fortsatta beredningen övervägas vilken/vilka myndigheter som är bäst lämpade för det aktuella uppdraget.

14.7.4 Ökad patientsäkerhet

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning rörande hantering av byte av personnummer i journaler och att någon form av stöd för vården vore lämpligt. Vilken form av stöd som är det mest ändamålsenliga bör avgöras av den myndighet som ges uppdraget. Vad gäller frågan om screening vill myndigheten tydliggöra vikten av att det vid upphandling av nya journalssystem och screeningprogram bör krävas att dessa kan hantera personnummerbyten.

Del II: Den könsbegränsande vården

16.1.1 En överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting

Socialstyrelsen tycker det är positivt att utredningen föreslår insatser som syftar till att göra den könsbegränsande vården mer jämlik och tillgänglig men vill framhålla att även andra former av styrning, som t.ex. statsbidrag, skulle kunna vara aktuella och således bör övervägas i den fortsatta beredningen.

Myndigheten delar utredningens uppfattning om vikten av att fördelningen av medel kopplar till Socialstyrelsens kunskapsstöd och till kvalitetsregistret. Därtill anser Socialstyrelsen att synpunkter från professionen och intresseorganisationer bör inhämtas inför utformandet av processen för fördelning av medel.

16.2.1 Tillgängligare information och vård

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning om att information och vård behöver bli mer tillgänglig, med förbehållet att en implementering av åtgärderna inte får bidra till att resurserna i teamen ytterligare ansträngs och/eller till att eventuella ekonomiska konsekvenser belastar teamen på ett sätt som gör att de får svårare att möta sina åtaganden, dvs. leda till växande köer.

16.3.1 Utredning om lagstiftning mot ingrepp och åtgärder för förbättrad vård för alla med intersexvariation

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget om framtagandet av ett kunskapsstöd för vård av personer med intersexvariation. Det föreslagna kunskapsstödet ska enligt utredningen komplettera den tidigare kartläggningen avseende nyfödda. Socialstyrelsen förstår detta som att det är tänkt att omfatta sådana intersexvariationer som upptäcks senare under livet. Socialstyrelsen bedömer att en inledande kartläggning är nödvändig eftersom behoven i de berörda grupperna endast är delvis kända. Den behövs även som underlag för beslut om vilken typ av kunskapsstödjande material som kan möta behoven på bästa sätt.

Socialstyrelsen vill även peka på att kunskapsstöd baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet kan komma att aktualiseras för de frågor och grupper som nu täcks av utredningens två övriga förslag, i det fall juridiska åtgärder efter utredning inte skulle bedömas som lämpliga eller möjliga.

17. Konsekvensbeskrivningar

Utredningen föreslår ett flertal uppdrag till olika myndigheter och Socialstyrelsen ser behov av en fördjupad konsekvensanalys bland annat när det gäller kostnaderna för dessa uppdrag.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Olivia Wigzell. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Mona Heurgren, Erik Höglund och Jenny Rehnman, chefsjuristen Pär Ödman samt enhetschefen Eva Wallin deltagit. Utredaren Maja Österlund har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Olivia Wigzell

Maja Österlund